

Nr 169.

Ankom till riksdagens kansli den 1 juni 1926 kl. 11 f. m.

Memorial i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande statsutskottets utlåtande nr 157 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 216 angående ändringsarbeten å serafimerlasarettet m. m.

(2:a avd.)

I den till riksdagen den 7 januari 1926 avlåtna statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln, punkten 75, föreslagit riksdagen att, i avvidan på proposition angående nybyggnader för en ny medicinsk högskola samt för ändringsarbeten å serafimerlasarettet m. m., för budgetåret 1926—1927 under åttonde huvudtiteln för ändamålet beräkna ett extra reservationsanslag av 507,600 kronor.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i en till riksdagen avlåten, den 19 mars 1926 dagtecknad proposition, nr 216, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag föreslagit riksdagen, att till ändringsarbeten å nuvarande serafimerlasarettet i huvudsaklig överensstämmelse med sjukhusbyggnadssakkunnigas den 24 september 1925 avgivna förslag för budgetåret 1926—1927 anvisa ett extra reservationsanslag av 307,600 kronor, under förutsättning att ett lika stort belopp för samma ändamål beviljas av Stockholms stad och Stockholms läns landsting.

I samband härmed hade statsutskottet till behandling förehaft följande motioner, nämligen,

två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *G. Sederholm* m. fl. (nr 301) och den andra inom andra kammaren av herr *E. Bernström* m. fl. (nr 429) däruti hemställts, att riksdagen ville med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 216 besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa allsidig utredning angående det ifrågasatta nya centralsjukhusets förläggning å annan plats än Ladugårdsgärde, samt därefter till riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen må föranleda;

en inom första kammaren av herr *I. Holmgren* väckt motion (nr 302) däruti hemställts att riksdagen måtte

dels, utöver av Kungl. Maj:t till ändringsarbeten å serafimerlasarettet äskade medel, anslå 276,225 kronor eller det mindre belopp, som kan finnas skäligt, att under förutsättning av bidrag från Stockholms stad och län i den form och till belopp, som av Kungl. Maj:t godtages, användas till ytterligare ändringsarbeten å lasarettet,

dels ock medgiva att, därest med Kungl. Maj:ts tillåtelse av serafimerlasarettet för enahanda ändamål upptages lån å högst 1,314,350 kronor, vad till förräntning av detta belopp och amortering därav å tid, som Kungl. Maj:t bestämmer, erfordras, må såsom annan kostnad för lasarettedriften fördelas efter de grunder, som nu för sådan kostnad tillämpas eller framdeles kunna varda av Kungl. Maj:t godkända; samt

en inom andra kammaren av herr *R. Wagnsson* väckt motion (nr 430), däruti hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa förnyad utredning av Karolinska institutets och serafimerlasarettets byggnadsfrågor.

I sitt med anledning av denna proposition samt ovanberörda motioner avgivna utlåtande, nr 157, hade statsutskottet hemställt,

1) att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, till ändringsarbeten å nuvarande serafimerlasarettet i huvudsaklig överensstämmelse med sjukhusbyggnadssakkunnigas den 24 september 1925 avgivna förslag för budgetåret 1926—1927 anvisa ett extra reservationsanslag av 307,600 kronor, under förutsättning att ett lika stort belopp för samma ändamål beviljas av Stockholms stad och Stockholms läns landsting;

2) att riksdagen måtte avslå herr Holmgrens ovanberörda motion I: 302;

3) att herrar Sederholms m. fl. och Bernströms m. fl. ovanberörda motioner, I: 301 och II: 429, måtte anses besvarade med vad utskottet ovan anfört;

4) att herr Wagnssons ovanberörda motion II: 430 måtte anses besvarad med vad utskottet ovan anfört.

Utskottets yttrande var av följande lydelse:

»Det förslag, som från sjukhusbyggnadssakkunnigas sida föreligger angående nya lokaler för serafimerlasarettet, är av en synnerligen omfattande räckvidd och innebär högst betydande anspråk på statens ekonomiska medverkan. Utskottet måste ställa sig ytterst betänksam gentemot de i statsrådsprotokollet angivna planerna, ej minst med hänsyn till de ekonomiska konsekvenser, desamma äro ägnade att medföra. Vad som främst givit utskottet anledning till tvekan är, huruvida ett så stort kliniskt sjukhus, som förslaget avser, verkligen är av förhållandena påkallat för tillgodoseende av läkarutbildningen i landet. Det synes utskottet icke tillräckligt utrett, huruvida icke serafimerlasarettet allt fortfarande skulle kunna, låt vara efter vissa ändrings- och tillbyggnadsarbeten, fylla de krav den medicinska undervisningen rimligen kan uppställa.

Departementschefen angiver såsom en förutsättning för den medicinska undervisningen i Stockholm ett samarbete med Stockholms stad. Ehuru väl tvekan kan råda, huruvida ett sådant samarbete bör betraktas såsom en oeftergivlig fordran vid tillgodoseendet av en ändamålsenlig läkarutbildning, har utskottet dock icke ansett, att tanken härpå bör i frågans nuvarande läge tillbakavisas, därvid dock utskottet håller före, att frågan bör från principiell ståndpunkt upptagas till förnyat skärskådande. De av departementschefen från hans ståndpunkt angivna grunderna för ett avtal med Stockholms stad innehålla emellertid moment, där enligt utskottets mening betydligt förmånligare villkor för statsverket måste anses vara oeftergivliga. Även härutinnan synes en förnyad utredning erforderlig i syfte att nå fram till en överenskommelse, där statens intressen bliva väsentligt bättre tillgodosedda. Vid en sådan utredning torde böra tagas i betraktande, huruvida icke de villkor, som gällt och gälla i fråga om nybyggnader för och underhåll av Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund, i tillämpliga delar kunna tjäna till ledning.

Utskottet har följaktligen icke kunnat undgå den uppfattningen, att en förnyad utredning i hela den föreliggande frågan är nödvändig. I avvaktan på denna utredning torde det nuvarande serafimerlasarettet alljämt böra äga bestånd och fullgöra sina uppgifter i den medicinska undervisningens tjänst. Utskottet har vid sådant förhållande intet att erinra mot det av Kungl. Maj:t äskade anslaget till vissa ändringsarbeten å lasarettet. Däremot har utskottet i det skede, vari frågan nu befinner sig, icke funnit sig kunna förorda bifall till herr Holmgrens i ämnet väckta motion.

Departementschefen har från förutsättningen av nybyggnader för en ny medicinsk högskola angivit en del tomter i Stockholms närhet, vilka varit föremål för övervägande såsom förläggningsplatser för den nya högskolan. Skulle den förnyade utredning, utskottet håller för nödvändig, ådagalägga, att det nuvarande serafimerlasarettet icke längre kan, även med därvid vidtagna utvidgnings- och förbättringsarbeten, motsvara den medicinska undervisningens behov, utan att lasarettet behöver förflyttas till en annan plats, läser frågan om den lämpligaste tomten härför då ånyo uppkomma till prövning. Utskottet vill framhålla, att denna fråga bör under angivna förutsättning underkastas en förnyad noggrann undersökning, och vill nu icke i annan mån uttala sig härutinnan, än att utskottet vill framhålla, att den i statsrådsprotokollet omnämnda tomten å Ladugårdsgärdet icke bör, med hänsyn till det höga försäljningsvärde marken här betingar, under några förhållanden vidare komma i betraktande. Dock vill utskottet framhålla, huruvida i utredningen beträffande varje ifrågasatt plats bör angivas det beräknade tomtvärdet, då ju endast härigenom klar översikt kan vinnas över de verkliga kostnaderna för sjukhusbygget.

Vid den av utskottet sålunda förordade nya utredningen torde jämväl frågan om garnisonssjukhusets sammanförande med serafimerlasarettet böra

bliva föremål för ytterligare överbägande sarskilt vad den finansiella sidan av saken angår.

Med vad utskottet sálunda anfort, torde sával herrar Sederholms m. fl., och Bernstróms m. fl. som herr Wagnssons ovanberórda motioner fá anses besvarade.»

I en vid utskottets ifrågavarande utlátande fogad reservation hade herr *O. Bergqvist* m. fl. förklarar sig anse, att utskottets motivering bort hava följande lydelse:

»De yttre betingelserna för karolinska institutets verksamhet kunna ingalunda anses motsvara institutets nuvarande utveckling. Behovet av förbättrade och nya lokaler för dess olika institutioner har sedan länge varit allmänt erkänt, och ett tillgodoseende av kravet i detta hänseende torde icke utan men för den medicinska undervisningen kunna längre undanskjutas. Utskottet är lika med departementschefen övertygad om nödvändigheten att åtgärder i berörda hänseende med det snaraste komma till stånd. I enlighet med vad departementschefen framhållit, har utskottet funnit, att det föreliggande trängande behovet måste tillgodoses förmedelst nya byggnader. Med hänsyn till den i ärendet förebragta utredningen liksom ock vid besök, som ledamöter av utskottet å ort och ställe gjort, har utskottet erhållit den bestämda uppfattningen, att det ej är möjligt att genom till- och påbyggnader å det nuvarande serafimerlasarettet eller genom nybyggnader å dess nuvarande begränsade tomtområde erhålla lokaler och utrymmen, som kunna tillfredsställa den medicinska undervisningens behov. Utskottet håller följaktligen före, att den enda utvägen att vinna en ändamålsenlig lösning av den föreliggande frågan är att söka träffa anordningar för uppförande av nya byggnader för den medicinska högskolan i Stockholm. Givet är emellertid, att, därest man utgår från förutsättningen av uppförande med det snaraste av nya byggnader för karolinska institutets kliniska institutioner, utskottet icke är benäget tillstyrka åtgärder, som betinga nedläggande av större kostnader å det nuvarande lasarettet än vad som är oundgängligen nödvändigt för uppehållande av dess verksamhet under tiden intill dess ett nytt kliniskt sjukhus kommer till stånd. Utskottet har därför ansett sig böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag i detta hänseende, men kan icke förorda vad i samma avseende ifrågasatts i herr Holmgrens ovanberörda motion.

Såsom framgår av statsrådsprotokollet, har departementschefen tänkt sig, att den stora frågan om nytt kliniskt sjukhus och nya lokaler för en medicinsk högskola skall hänskjutas till förnyad utredning. Utskottet finner en dylik skyndsamt utredning synnerligen önskelig, och bör givetvis därvid i främsta rummet beaktas synpunkten att söka nedbringa kostnaderna till skäligen proportioner. I samband härmed torde, likaledes i besparingssyfte, böra tagas i överbägande, huruvida icke i förhållande till det föreliggande förslaget utrymmena i de olika klinikerna kunna i vissa fall begränsas och

ytterligare inskränkningar kunna göras, särskilt i avseende å laboratorier och andra för de medicinskt-vetenskapliga undersökningarna avsedda anordningar.

Utskottet är vidare med departementschefen fullt ense därutinnan, att det är av en utomordentlig betydelse för läkarutbildningen vid landets största medicinska högskola att kunna förfoga över det sjukmaterial, som de stora kommunala sjukhusen i Stockholm erbjuda. Med hänsyn härtill anser utskottet lika med departementschefen fullt riktigt, att vid genomförande av den ifrågasatta organisationen ett samarbete kommer till stånd med Stockholms stad, en anordning, som enligt utskottets mening principiellt sett måste lända till båtнад för båda parterna. I detta hänseende har departementschefen angivit vissa allmänna grunder. Utskottet har icke nu velat i vidare mån uttala sig om dessa grunder än att utskottet håller före, att desamma böra underkastas en förnyad revision, därvid bör tillses, att statsverkets intressen varda på ett bättre sätt tillgodosedda än det föreliggande förslaget giver vid handen. I avseende å ett annat kliniskt undervisnings-sjukhus i vårt land — Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund — har staten bidragit såväl till nybyggnader som till de årliga driftkostnaderna, och de villkor, som härutinnan varit och äro gällande, torde få i stort sett anses bättre än det föreliggande förslaget tillgodose statens berättigade intressen.

Vad vidare angår frågan om förläggningsplatsen för en ny medicinsk högskola, har utskottet ägnat denna fråga en ingående uppmärksamhet, och genom besök, som medlemmar av utskottet företagit till nästan samtliga av departementschefen angivna tomter, har utskottet sökt bilda sig en uppfattning om den tomt, som från olika synpunkter kan anses lämplig och ändamålsenlig såsom förläggningsplats för den nya medicinska högskolan.

Vid den undersökning, som utskottet vidtagit, har utskottet visserligen funnit den ifrågasatta tomten å Ladugårdsgärdet vara den, som från alla synpunkter skulle vara den mest fördelaktiga i nu förevarande avseende; med hänsyn emellertid till det stora markvärde, denna tomt anses representera, och i syfte att ej beskära staten möjlighet att kunna till försäljning exploatera här befintliga områden, har utskottet icke ansett sig kunna förorda, att denna tomt kommer i betraktande för nu ifrågavarande ändamål.

Vad de övriga av departementschefen angivna tomterna beträffar, erbjuda visserligen de å Söder belägna tomtområdena vissa fördelar, särskilt områdena vid Enskede och Årsta gärde i sin jämna och för byggnadsarbeten lämpade byggnadsyta. Mot detsamma talar emellertid framför allt deras i förhållande till stadens centrala delar alltför avlägsna läge. Det torde nämligen få anses i hög grad olämpligt att så långt bort förlägga en medicinsk högskola, dit flera hundra studenter dagligen och ofta flera gånger om dagen måste begiva sig för att följa undervisningen, och än mer ett stort kliniskt sjukhus med dess många och omfattande polikliniker. Vad som för den kliniska undervisningen framstår såsom en oeftergivlig förutsättning, är till-

gången till ett rikt och omväxlande poliklinikmaterial, och från denna synpunkt torde det vara uteslutet att förlägga ett sjukhus av nu ifrågavarande beskaffenhet till platser, som ligga så avlägset från stadens mera bebyggda delar som de ifrågasatta tomterna på Söder. Komma härtill de olägenheter i övrigt, som det avlägsna läget måste medföra för de å klinikerna intagna sjuka, synes man icke kunna närmare reflektera å de föreslagna söder-tomterna.

De å Kungsholmen belägna tomterna Kristineberg och Marieberg-Konradsberg, anser utskottet ävenledes olämpliga. Tomterna torde vara alltför små och erbjuda för byggnadsarbeten i hög grad olämpliga terrängförhållanden, vartill kommer, att en hel del stora sjukhus redan nu äro förlagda till Kungsholmen, vadan uppförande av ytterligare ett stort sjukhuskomplex härstädes icke torde vara att betrakta såsom önskligt.

Norrbacka-tomten, som ligger inom Solna kommun, är belägen mellan två stora rangeringsbangårdar. Det dag och natt pågående bullret från dessa stationer måste komma att inverka i hög grad störande och menligt på de sjuka. Tomtens av åtskilliga berg söndersplittrade terräng torde i hög grad försvåra uppförande av ett sjukhus efter moderna principer och i allt fall så väsentligt fördyra anläggnings- och byggnadskostnaderna, att ett närmare reflekterande på denna tomt icke synes tillrådligt.

Tomten vid Experimentalfältet anser utskottet lika med departementschefen icke nu böra kunna komma i betraktande.

Av de utav departementschefen omnämnda tomtområdena återstår sålunda endast en, nämligen tomten vid Karlberg, vilken utskottet anser kunna bliva föremål för ett närmare överbäggande. Emellertid har utskottet funnit sig böra till uppmärksammande vid ett eventuellt val framhålla ytterligare ett område, vilket icke, såvitt av statsrådsprotokollet framgår, hittills varit föremål för någon mer ingående undersökning. Detta område — för korthetens skull benämnt Fältrittklubbens bana — är beläget å Norra Djurgården väster om Livgardets till häst kasern och norr om Östermalms idrottsplats mellan Sturevägen, Gasverksvägen samt järnvägsspåret till Värtahamnen; en del av detta område utgöres nu av Fältrittklubbens bana. Nu senast angivna två tomter har utskottet ansett vara av beskaffenhet att böra göras till föremål för en ny och jämförande undersökning, och detta så mycket mer, som området vid Fältrittklubbens bana hittills icke veterligen varit föremål för någon undersökning i nu berörda hänseende.

Med vad utskottet sålunda anfört i tomtfrågan torde herrar Sederholms m. fl. och Bernströms m. fl. ovanberörda motioner få anses besvarade.

Av vad utskottet vidare i det föregående anfört, torde jämväl den av herr Wagnsson väckta motionen få anses besvarad.»

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag har första kammaren bifallit vad utskottet hemställt med godkännande av den motivering, som för-

ordats i den av herr O. Bergqvist m. fl. vid utlåandet avgivna reservationen, varemot andra kammaren bifallit vad utskottet hemställt samt godkänt genom särskilt beslut dess motivering.

Kamrarnas beslut skilja sig sålunda från varandra endast beträffande motiveringen. Emellertid anser utskottet en sammanjämkning av de olika beslut, vari kamrarna stannat, önskelig och finner en sådan kunna ske på sätt, utskottet här nedan angiver.

Utskottet hemställer,

att kamrarna må, var och en med frånträdande av sitt beträffande motiveringen i förevarande fråga tidigare fattade beslut, i sådant avseende godkänna följande motivering:

»Det förslag, som från sjukhusbyggnadssakkunnigas sida föreligger angående nya lokaler för serafimerlasarettet, är av en synnerligen omfattande räckvidd och innebär högst betydande anspråk på statens ekonomiska medverkan. Såsom framgår av statsrådsprotokollet, har departementschefen tänkt sig, att den stora frågan om nytt kliniskt sjukhus och nya lokaler för en medicinsk högskola skall hänskjutas till förnyad utredning. Utskottet finner en dylik skyndsam utredning synnerligen önskelig, och bör givetvis därvid i främsta rummet beaktas synpunkten att söka nedbringa kostnaderna till skäliga proportioner. I samband härmed torde, likaledes i besparings-syfte, böra tagas i övervägande, huruvida icke i förhållande till det föreliggande förslaget utrymmena i de olika klinikerna kunna i vissa fall begränsas och ytterligare inskränkningar kunna göras, särskilt i avseende å laboratorier och andra för de medicinskt-vetenskapliga undersökningarna avsedda anordningar. Vid den av utskottet sålunda förordade nya utredningen torde jämväl frågan om garnisonssjukhusets sammanförande med serafimerlasarettet böra bliva föremål för ytterligare övervägande, särskilt vad den finansiella sidan av saken angår.

Departementschefen angiver såsom en förutsättning för den medicinska undervisningen i Stockholm ett samarbete med Stockholms stad. Utskottet anser lika med departementschefen fullt riktigt, att vid genomförande av den ifrågasatta organisationen ett samarbete kommer till stånd med Stockholms stad, en anordning, som enligt utskottets mening principiellt sett måste lända till åtgärd för båda parterna. I detta hänseende har departementschefen angivit vissa allmänna grunder. Dessa av departementschefen från hans ståndpunkt angivna grunder innehålla emellertid moment, där enligt utskottets mening betydligt förmånligare villkor för statsverket måste anses vara oeftergivliga. Även härutinnan synes en förnyad utredning erforderlig i syfte att nå fram till en överenskommelse, där statens intressen bliva väsentligt bättre tillgodosedda. Vid en sådan utredning torde böra tagas i betraktande, huruvida icke de villkor, som gällt och gälla i fråga om nybyggnader för och underhåll av Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund, i tillämpliga delar kunna tjäna till ledning.

Utskottet har vid sådant förhållande intet att erinra mot det av Kungl. Maj:t äskade anslaget till vissa ändringsarbeten å lasarettet. Däremot har utskottet i det skede, vari frågan nu befinner sig, icke funnit sig kunna förorda bifall till herr Holmgrens i ämnet väckta motion.

Departementschefen har från förutsättningen av nybyggnader för en ny medicinsk högskola angivit en del tomter i Stockholms närhet, vilka varit föremål för övervägande såsom förläggningsplatser för den nya högskolan. Utskottet anser, att denna fråga bör underkastas en förnyad noggrann undersökning, och vill nu icke i annan mån uttala sig härutinnan, än att utskottet vill framhålla, att den i statsrådsprotokollet omnämnda tomten å Ladugårdsgärdet icke bör, med hänsyn till det höga försäljningsvärde marken här betingar, under några förhållanden vidare komma i betraktande. Däremot vill det synas utskottet, som om — förutom de av departementschefen omförmälda tomterna — jämväl det område, där för närvarande Faltritklubbens bana är belägen, bör vid den förnyade undersökningen komma under omprövning. Vidare vill utskottet framhålla, hurusom i utredningen beträffande varje ifrågasatt plats bör angivas det beräknade tomtvärdet, då ju endast härigenom klar översikt kan vinnas över de verkliga kostnaderna för sjukhusbygget.

Med vad utskottet sålunda anfört, torde såväl herrar Sederholms m. fl. och Bernströms m. fl. som herr Wagnssons ovanberörda motioner få anses besvarade.»

Stockholm den 1 juni 1926.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:
från första kammaren: herrar *S. H. Kvarnzelius, A. C. Lindblad, A. F. Vennersten, J. L. Widell, C. P. V. Nilsson* i Gränebo, *O. Bergqvist, E. J. G. Rosén, E. A. Hallin, J. G. Waller, G. Kobb, D. A. Petrén* och *I. Hj. E. Pauli*;
från andra kammaren: *A. Anderson* i Råstock, *K. V. Rydén, A. Wiklund, C. R. Jansson* i Falun, *P. Nilsson* i Bonarp, *P. M. Olsson* i Blädinge, *O. Olsson* i Kullenbergstorp, *A. Å. Törnkvist* i Karlskrona, *E. Kristensson* i Göteborg, *J. Jönsson* i Revinge, *S. J. Karlsson* i Nynäshamn och *J. Olofsson* i Digernäs.

Reservation

av herrar *A. C. Lindblad, E. J. G. Rosén, A. Wiklund, P. Nilsson* i Bonarp, *P. M. Olsson* i Blädinge, *O. Olsson* i Kullenbergstorp, *E. Kristensson* i Göteborg och *J. Olofsson* i Digernäs, vilka ansett, att utskottet icke bort framlägga förslag till sammanjämkning i förevarande ärende.